

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 345/2022-35

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku (sudca spravodajca) a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKČNÉ ČERNOU], [REDAKČNÉ ČERNOU], [REDAKČNÉ ČERNOU], zastúpeného advokátom JUDr. Andrejom Garom, Štefánikova 14, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava III v konaní sp. zn. 38P/121/2020 takto

rozhodol:

1. Postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní sp. zn. 38P/121/2020 **boli porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava III **prikazuje** v konaní sp. zn. 38P/121/2020 konať bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľovi **priznáva** finančné zadosťučinenie **1 000 eur**, ktoré mu **je** Okresný súd Bratislava III **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava III **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **738,47 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 20. mája 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na rodinný a súkromný život podľa čl. 19 ods. 2, na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1, na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Sťažovateľ tiež navrhuje prikázať okresnému súdu konať bez zbytočných prietáhov, priznať primerané finančné zadostučinenie 8 000 eur a náhradu trov konania.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ ako otec maloletého dieťaťa podal na Okresnom súde Pezinok 11. augusta 2019 návrh na začatie konania o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu. Okresný súd Pezinok uznesením č. k. 5P/47/2019 z 9. septembra 2019 v spojení s uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 11Cop/432/2019 z 10. decembra 2019 zakázal matke maloletého dieťaťa vycestovať s maloletým dieťaťom mimo územie Slovenskej republiky. Okresný súd Pezinok uznesením z 5. mája 2020 zamietol návrh matky na dočasné opatrenie na zverenie maloletej dcéry do jej osobnej starostlivosti a uznesením z 11. marca 2020 preniesol miestnu príslušnosť podľa § 112 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“) na Okresný súd Bratislava III. Spis bol 4. júna 2020 postúpený Okresnému súdu Bratislava III, na ktorom konanie v súčasnosti prebieha pod sp. zn. 38P/121/2020 (ďalej len „namietané konanie“).

3. Počas namietaného konania bolo dvakrát uskutočnené pojednávanie. V rámci druhého pojednávania uskutočneného 3. decembra 2020 okresný súd nariadil znalecké dokazovanie s tým, že pribratému znalcovi z odboru psychológie uložil povinnosť vypracovať znalecký posudok do 70 dní od doručenia spisu. Nahliadnutím do súdneho spisu 28. februára 2022 sťažovateľ zistil, že okresný súd 29. septembra 2021 vydal pokyn na zaslanie spisu znalcovi. Sťažovateľ (18. mája 2022) zistil, že spis ešte nebol zaslaný znalcovi a stále sa nachádza u zákonnej sudkyne.

4. Sťažovateľ poukazuje na skutočnosť, že celková dĺžka konania v trvaní troch rokov, počas ktorého má sťažovateľ znemožnený kontakt so svojím maloletým dieťaťom, je ústavne neakceptovateľná. Spis do podania ústavnej sťažnosti nebol predložený znalcovi (1 rok a 6 mesiacov od nariadenia znaleckého dokazovania).

II. Postup v konaní

5. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 345/2022 z 2. júna 2022 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľa na ďalšie konanie v celom rozsahu. Podľa § 56 ods. 6 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd doručil ústavnú sťažnosť účastníkom konania na vyjadrenie.

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Okresný súd vo vyjadrení ozrejmil, že vec mu bola pridelená 8. júna 2020. Výkon rozhodnutia bol neúspešne realizovaný 18. februára 2021 a 9. marca 2021. Výkon rozhodnutia spočíval v odovzdaní maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti matky, ktorej bolo maloleté dieťa zverené na základe uznesenia krajského súdu č. k. 20CoP/219/2020 z 27. januára 2021. Po nariadení znaleckého dokazovania (3. decembra 2020) situácia v rodine maloletej eskalovala do rodičovského konfliktu, keď sťažovateľ odmietol odovzdať maloleté dieťa matke. Okresný súd výkonom rozhodnutia z 9. marca 2021 zabezpečil odovzdanie maloletého dieťaťa matke a 10. marca 2021 nariadil uznesením výchovné opatrenie, podľa ktorého sťažovateľ je do právoplatného skončenia konania vedeného na okresnom súde oprávnený sa stretávať s maloletým dieťaťom každý kalendárny týždeň v stredu v čase od 10.00 h do 12.00 h, a to formou asistovaného styku v Centre pre deti a rodinu. Nariadené neodkladné opatrenie bolo potvrdené krajským súdom (č. k. 11Cop/276/2021 z 20. septembra 2021).

7. Tiež uvádza, že podľa správ Centra pre deti a rodinu z mája 2022 sa sťažovateľ od januára 2022 nezúčastňuje ani na jedinom asistovanom stretnutí s maloletým dieťaťom. Na návrh sťažovateľa okresný súd uznesením z 21. júna 2022 uložil rodičom ďalšie výchovné opatrenie v podobe psychologického poradenstva v rozsahu dvakrát týždenne po dobu 6 mesiacov.

8. V súvislosti s uvedeným by bolo zaslanie spisu znalcovi predčasné, nehospodárne a neviedlo by to k žiadnym relevantným záverom. Podľa názoru okresného súdu ak budú výsledky výchovných opatrení pozitívne, súd nevyklučuje zrušenie uznesenia o nariadení znaleckého dokazovania, pretože výsledky výchovných opatrení budú dostačujúce pre rozhodnutie vo veci samej. Okresný súd nariadené znalecké dokazovanie ponechal v platnosti pre prípad, že výchovné opatrenia neprinesú želané výsledky.

9. Okresný súd je toho názoru, že vo veci koná bez priťahov, sústavne a priebežne rozhoduje o návrhoch účastníkov konania. Po ukončení nariadeného výchovného opatrenia súd vo veci meritórne rozhodne. V závere súd zdôraznil, že v konaní postupuje v záujme maloletého dieťaťa, ktorým je predovšetkým účelná náprava vzťahov medzi rodičmi maloletého dieťaťa.

II.2. Replika sťažovateľa:

10. Sťažovateľ nesúhlasí s tvrdeniami okresného súdu. Pripomína, že uznesením okresného súdu mu bola uložená povinnosť zložiť preddavok na trovy znaleckého dokazovania vo výške 800 eur, ktoré v lehote zaplatil. Ďalej tvrdí, že okresný súd prehodnocuje názor na nariadenie znaleckého dokazovania skutočnosťami, ktoré nastali po tom, ako mal byť znalecký posudok vyhotovený.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

III.1. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru:

11. Sťažovateľ namieta, že postupom okresného súdu došlo k porušeniu jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

12. Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy: *„Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.“* Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.“*

13. Ústavný súd si pri výklade „práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov“ garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o „právo na prejednanie veci v primeranej lehote“. V obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07, III. ÚS 233/2022), čo umožňuje preskúmať ich namietané porušenie spoločne.

14. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. K odstráneniu tohto stavu dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04). Porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov sa skúma s ohľadom na okolnosti prípadu z pohľadu (i) právnej a faktickej zložitosti veci, (ii) správania účastníka a (iii) postupu súdu (I. ÚS 41/02). Okrem toho sa prihliada aj na význam sporu pre účastníkov (II. ÚS 32/02, obdobne rozsudok ESLP zo 16. decembra 2003 vo veci Záborský a Šmáriková proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 58172/00). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej

neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť vo veciach maloletých vyplýva z CMP, najmä z čl. 5 ods. 2 a čl. 12.

15. Pokiaľ ide o hľadisko skutkovej zložitosti veci, je potrebné uznať pri tomto druhu konania vzhľadom na jeho charakter určitý stupeň náročnosti z hľadiska potreby dokazovania týkajúceho sa otázky úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu. Ústavný súd pri posudzovaní označeného kritéria prihliadal aj na povahu konania dotýkajúceho sa ochrany záujmov maloletých detí a ich osobného statusu, ktoré si vo všeobecnosti vyžadujú postup súdu s osobitnou starostlivosťou (II. ÚS 33/99, I. ÚS 53/02) i promptnosťou vykonávania procesných úkonov. Povaha tohto konania preto podmieňovala prísnejšie hodnotenie jeho priebehu ústavným súdom. Predmet konania má mimoriadny význam pre sťažovateľa, pretože jeho výsledok má podstatný vplyv na možnosť riadneho výkonu rodičovských práv a povinností, ako aj na užívanie práva na rešpektovanie rodinného života sťažovateľa.

16. Pokiaľ ide o správanie sťažovateľa ako druhé kritérium posudzovania, či v konaní pred súdom došlo k zbytočným priet'ahom, ústavný súd v preskúmvanej veci nezistil skutočnosť, ktorá by nepriaznivo prispela k doterajšej dĺžke konania. Sťažovateľ v priebehu konania využíva dostupné procesné úkony, ktoré mu nemôžu byť vyčítané (rozsudok ESLP z 23. apríla 1987 vo veci Erkner a Hofauer proti Rakúsku). Sťažovateľ zisťoval stav konania nahliadnutím do spisu 28. februára 2022 a telefonickou urgenciou z 18. mája 2022. Ústavný súd však nemohol prehliadať argumentáciu súdu zacielenú na podiel otca na vyhrotení vzťahov, ktoré vyústilo až do výchovných opatrení a výkonu súdneho rozhodnutia. Akékoľvek dielčie konanie súdu o starostlivosti o dieťa nemožno posudzovať izolovane a je súčasťou jednej právnej veci o starostlivosti súdu o dieťa.

17. Významné je hodnotenie samotného postupu okresného súdu v namietanom konaní. Ústavný súd vychádzal zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania, a to aj v prípade, že nesústredenosť možno pričítať súdu konajúcemu pred postúpením veci z dôvodu miestnej príslušnosti (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08). Konanie vo veci úpravy styku s maloletým dieťaťom trvá od 11. augusta 2019. Ústavný súd už judikoval (II. ÚS 251/2011), že neoddeliteľnou súčasťou výkonu súdnictva je aj prenesenie zodpovednosti za priet'ahy v konaní, preto v tomto zmysle je potrebné hodnotiť napadnuté konanie ako celok. Z pohľadu záujmu sťažovateľa na právoplatnom skončení veci zmena miestnej príslušnosti okresného súdu nemá z hľadiska obrany súdu zásadný význam (I. ÚS 249/2010).

18. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh je zjavné, že znalecké dokazovanie bolo v konaní nariadené 3. december 2020. Následne bol 29. septembra 2021 vydaný pokyn zákonnej sudkyne na zaslanie spisu znalcovi na vypracovanie znaleckého posudku. Do podania ústavnej sťažnosti spis nebol zo strany okresného súdu znalcovi vyexpedovaný. Dĺžka konania od pridelenia veci okresnému súdu 8. júna 2020 do podania ústavnej sťažnosti 20. mája 2022 trvá viac ako dva roky. Ústavný súd

pripomína, že v súlade s požiadavkami, ktoré sú kladené na spravodlivý proces, plnú zodpovednosť za vedenie dokazovania a vykonanie znaleckého dokazovania znáša v plnom rozsahu sudca, ktorý konanie vedie (III. ÚS 111/01, III. ÚS 56/02). Ústavný súd pritom reflektuje argumentáciu súdu o promptnom prístupe podľa aktuálneho vývoja vecí.

19. Ústavný súd považoval z ústavnej sťažnosti a jej príloh za preukázané, že pomery medzi rodičmi a maloletým dieťaťom boli počas konania upravené niekoľkými neodkladnými opatreniami na návrhy oboch rodičov alebo z úradnej povinnosti súdu. Súd tak uznáva, že vnútroštátne orgány nie sú všemohúce, spravidla keď sa stretávajú s rodičmi, ktorí nie sú schopní prekonať svoju nevraživosť a neadbajú na záujmy vlastného dieťaťa (rozsudok z 18. júla 2006 vo veci Pedovič proti Českej republike, č. 27145/03, § 115). Napriek snahe súdu o intenzívnu starostlivosť o dieťa sú dlhšie časové úseky v preskúmvanej veci predsa len prídlhé. Vychádzajúc z uvedených zistení, ústavný súd hodnotí doterajší postup okresného súdu v namietanom konaní (najmä pri dokazovaní) za čiastočne neefektívny, ktorý za súčasného zohľadnenia ostatných dvoch kritérií nemožno považovať za zlučiteľný so základným právom sťažovateľa podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a jeho právom podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

20. Aj napriek tomu, že okresný súd vo veci sťažovateľa priebežne koná, vo veci sťažovateľa po viac ako dvoch rokoch nebolo vykonané dokazovanie. Ústavný súd doplnil ochranu aj o uloženie príkazu okresnému súdu vo veci konať (čl. 127 ods. 2 ústavy).

III.2. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru:

21. Podľa čl. 19 ods. 2 ústavy: *„Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.“* Podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru: *„Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlija a korešpondencie.“* Podľa čl. 8 ods. 2 dohovoru: *„Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“*

22. Práva rodičov k deťom spadajú pod pojem rodinný život. Ústavný súd však v týchto sporoch zdôrazňuje, že vždy je potrebné vziať do úvahy najlepší záujem dieťaťa, ktorý môže prevážiť záujem rodičov. Spravidla nemá rodič právo na prijatie opatrení, ktoré by ohrozilo zdravie alebo vývoj dieťaťa (rozsudok veľkého senátu z 8. júla 2003 vo veci Sahin proti Nemecku, sťažnosť č. 30943/96, § 66).

23. Ústava pojem „súkromný a rodinný život“ bližšie nedefinuje. Keďže základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98), ústavný súd pri vymedzení obsahu uvedených pojmov prihliadal aj na príslušnú judikatúru ESĽP týkajúcu

sa predovšetkým čl. 8 dohovoru, ktorého porušenie postupom okresného súdu v namietanom konaní sťažovateľ taktiež namieta.

24. Ústavný súd považoval z ústavnej sťažnosti a jej príloh za preukázané, že sťažovateľ sa s maloletým dieťaťom stýkal až do marca 2021. Následne okresný súd nariadil neodkladné opatrenie, ktorým bol upravený asistovaný styk sťažovateľa s maloletým dieťaťom. Po nariadení neodkladného opatrenia sa sťažovateľ prestal asistovaného styku zúčastňovať. Okresný súd sa snažil sťažovateľovi a maloletému dieťaťu vytvoriť podmienky na styk, a preto ústavný súd nevyslovil porušenie práv sťažovateľa podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru. Vzhľadom na uvedené v tejto časti ústavnej sťažnosti nevyhovel.

IV.

Primerané finančné zadost'učinenie

25. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

26. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti žiada o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia 8 000 eur, ktoré odôvodňuje nečinnosťou a neefektívnosťou postupu okresného súdu, ktorý má rozhodujúci vplyv na to, či sťažovateľ ako otec sa bude podieľať na osobnej starostlivosti a výchove maloletého dieťaťa a či sa budú prehlbovať citové väzby medzi ním a maloletým dieťaťom.

27. Cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je dovriešenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadost'učinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj ESĽP, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, najmä predmet a charakter posudzovaného konania, povahu a význam dotknutých práv, a s tým spojenú nemajetkovú ujmu sťažovateľa, ako aj svoju doterajšiu judikatúru týkajúcu sa výšky priznávaného finančného zadost'učinenia (II. ÚS 51/2019, II. ÚS 406/2020, III. ÚS 171/2021), ústavný súd považoval priznanie sumy 1 000 eur za primerané finančné zadost'učinenie podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde. Ústavný súd nevyhovel časti ústavnej sťažnosti, v ktorej sťažovateľ žiadal priznať finančné zadost'učinenie nad ústavným súdom priznanú sumu.

V.

Trovy konania

28. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 738,47 eur. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd

vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c) a § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je 193,50 eur a hodnota režijného paušálu je 11,63 eur. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby vykonané v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti a repliky) vrátane 20 % DPH.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 25. augusta 2022

Peter Straka
predseda senátu